

Nye internationalprivatretlige lovregler om løsørekøb.

Af OLE LANDO*)

Den 1. september 1964 trådte i Sverige, Norge, Finland og Danmark en ny lov om køb i kraft. Den hedder i Danmark Lov nr. 122 af 15. april 1964 om, hvilket lands retsregler der skal anvendes på løsørekøb af international karakter (i det følgende kaldet lov om internationale køb). I Sverige hedder den tilsvarende lov Lag 4. juni 1964 om tillämplig lag beträffande internationelle köp av lösa saker, (nr. 528, i det følgende kaldet lag om tillämplig lag).

Disse love vil få betydning for enhver erhvervsdrivende, der har med import eller eksport at gøre. Hvordan lovene vil virke, skal søges belyst ved et eksempel: ¹⁾

Et køb er indgået mellem dansk sælger og tysk køber. Varen skal ifølge aftale leveres i løbet af september 1964. Sælger leverer varen den 15. november. Efter dansk ret kan køber afvise varen, fordi den er leveret for sent, jvf. købelovens § 21. Efter tysk ret kan køber normalt ikke afvise varen. Han skulle, da varen ikke kom i september, have givet sælger en rimelig frist, indenfor hvilken han ønskede levering og herved tilkendegivet, at han ville afvise varen, hvis den kom senere end denne frists udløb, jvf. den tyske BGB § 326, stk. 1. Det har han ikke gjort, og han kan derfor efter tysk ret ikke hæve købet nu. Spørgsmål om køber kan afvise varen falder altså forskelligt ud alt efter, om danske eller tyske retsregler skal gælde.

Købeaftalen er indgået mellem en dansk sælger og en tysk køber og er derfor et køb af international karakter ligesom udenrigshandelens andre køb. Loven kommer til at gælde for sådanne udenrigshandelens

*) dr. jur., professor ved Handelshøjskolen i København.

Nye internationalprivatretlige lovregler om løsørekøb.

Af OLE LANDO*)

Den 1. september 1964 trådte i Sverige, Norge, Finland og Danmark en ny lov om køb i kraft. Den hedder i Danmark Lov nr. 122 af 15. april 1964 om, hvilket lands retsregler der skal anvendes på løsørekøb af international karakter (i det følgende kaldet lov om internationale køb). I Sverige hedder den tilsvarende lov Lag 4. juni 1964 om tillämplig lag beträffande internationelle köp av lösa saker, (nr. 528, i det følgende kaldet lag om tillämplig lag).

Disse love vil få betydning for enhver erhvervsdrivende, der har med import eller eksport at gøre. Hvordan lovene vil virke, skal søges belyst ved et eksempel: ¹⁾

Et køb er indgået mellem dansk sælger og tysk køber. Varen skal ifølge aftale leveres i løbet af september 1964. Sælger leverer varen den 15. november. Efter dansk ret kan køber afvise varen, fordi den er leveret for sent, jvf. købelovens § 21. Efter tysk ret kan køber normalt ikke afvise varen. Han skulle, da varen ikke kom i september, have givet sælger en rimelig frist, indenfor hvilken han ønskede levering og herved tilkendegivet, at han ville afvise varen, hvis den kom senere end denne frists udløb, jvf. den tyske BGB § 326, stk. 1. Det har han ikke gjort, og han kan derfor efter tysk ret ikke hæve købet nu. Spørgsmål om køber kan afvise varen falder altså forskelligt ud alt efter, om danske eller tyske retsregler skal gælde.

Købeaftalen er indgået mellem en dansk sælger og en tysk køber og er derfor et køb af international karakter ligesom udenrigshandelens andre køb. Loven kommer til at gælde for sådanne udenrigshandelens

*) dr. jur., professor ved Handelshøjskolen i København.

køb og salg. Her foreligger et spørgsmål, om tyske eller danske regler skal gælde, og dette spørgsmål løses af loven. Loven kommer til at afgøre, hvilket lands retsregler der finder anvendelse på køb af international karakter.^{1a)}

Men har man da ikke tidligere haft bestemmelser, der afgjorde dette?

Dette spørgsmål er svært at besvare.²⁾ Lovbestemmelser har vi ikke haft i noget skandinavisk land. Det har været overladt til vore domstole at afgøre, hvilket lands retsregler der skulle gælde, når spørgsmålet om anvendelse af danske eller fremmede retsregler blev rejst i en retssag. De domme, der da blev afsagt i Sverige, Norge og Danmark, har været meget »konkret« afgjort. Man har gjort det, man syntes var hensigtsmæssigt i hvert enkelt tilfælde uden at give faste retningslinier. Undertiden har domstolene anvendt retsreglerne i sælgers og undertiden reglerne i købers lov. Der har derfor hersket stor usikkerhed på dette område, og denne usikkerhed vil loven rydde af vejen.

A. Lovens bestemmelser.

Loven handler om løsørekøb, og det vil i praksis sige al import og eksport af varer. Køb og salg af registrerede skibe og luftfartøjer er dog holdt uden for loven; det samme gælder køb og salg af værdipapirer (aktier og obligationer) og af ophavsrettigheder, f. eks. patentrettigheder og »know-how«.

Loven har to hovedregler: Den første, som findes i § 3, går ud på, at køber og sælger frit kan vedtage, at købet skal være undergivet et bestemt lands retsregler. Således kan parterne i vort eksempel have vedtaget i deres købekontrakt, at tysk ret skal gælde. Har de det, vil tyske retsregler blive anvendt, og køberen vil ikke være berettiget til at afvise varen.

Vedtagelsen om, at købet skal være undergivet et bestemt lands retsregler, skal ske ved udtrykkelig bestemmelse eller utvetydigt fremgå af aftalen. Hvis købeaftalen indgås skriftligt, vil det altså være tilrådeligt udtrykkeligt at bestemme, hvilket lands retsregler, der skal gælde.

¹⁾ Se om lovens ikrafttræden, justitsministeriets bekendtgørelse af 3. juli 1964.

^{1a)} *Litteratur om loven:*

H. Nial: *Internationell förmögenhetsrätt* 1953 s. 57 samt i *Svensk Juristtidning* 1955 s. 87, Y. J. Hakulinen: *Tillämplig lag vid köp av internationell karaktär, Festskrift for professor, dr. juris. O. A. Borum*, 1964, s. 169 ff., Ole Due i *Juristen* 1964, s. 401 ff., Lando, *Kontraktstatuttet*, 1962, s. 218 ff., 243, 251, 294, 295, 329 og 342, O. A. Borum, *Lovkonflikter* 1957 under medvirken af Allan Philip, s. 157, 214 ff., H. Karlgreen: *Internationell privat- och processrätt*, s. 107 ff.

²⁾ Se herom, Lando, *Kontraktstatuttet*, 1962, s. 259 ff.

Det er antagelig ikke tilstrækkeligt at skrive, at en eventuel tvist skal afgøres af en dansk domstol eller ved voldgift i Danmark.³⁾

Den anden hovedregel findes i § 4 stk. 1 og går ud på, at retsreglerne i det land, hvor sælger havde sin bopæl, da han modtog købers bestilling, skal gælde; hvis bestillingen modtages på sælgerens faste forretningssted, gælder retsreglerne i det land, hvor forretningsstedet ligger. Denne bestemmelse gælder, hvor parterne ikke har valgt den for købet gældende lovgivning. I eksemplet ovenfor om sælgerens forsinkelse vil de danske retsregler komme til at gælde, fordi sælgeren har forretningssted i Danmark. Den tyske køber vil herefter kunne afvise varen.

Fra denne sidste bestemmelse er der to vigtige undtagelser:

For det første gælder efter § 4 stk. 2 retsreglerne i det land, hvor køber har bopæl, eller hvor det forretningssted ligger, hvorfra bestillingen er afgivet, såfremt sælger eller hans repræsentant, f. eks. hans agent, har modtaget købers bestilling i dette land. Hvis i vort eksempel den danske agent har modtaget den tyske købers bestilling i Tyskland, vil tyske retsregler komme til at gælde. Det må forventes, at denne undtagelsesregel meget tit vil blive brugt. En stor del af udenrigshandelens køb og salg afsluttes ved hjælp af agenter, der virker i købers land.

For det andet gælder ifølge § 4 stk. 3 for køb på børs eller ved auktion retsreglerne i det land, hvor børsen eller auktionen holdes.

Efter disse bestemmelser, hovedbestemmelser såvel som undtagelser, skal privatretlige spørgsmål vedrørende køb afgøres og det uanset, om disse spørgsmål måtte være reguleret ved fravigelige eller ufravigelige retsregler. Spørgsmål, der er reguleret ved rent offentligretlige regler, er ikke omfattet af lov om internationale køb. Dette gælder de spørgsmål, hvor det offentlige står som den ene part og den private som den anden part i retsforholdet, f. eks. de problemer, der er omhandlet i ind- og udførselslovene samt toldlovene.

Enkelte privatretlige spørgsmål holdes også uden for loven. Lov om internationale køb finder ikke anvendelse på spørgsmål om købers og sælgers kontraktretlige handleevne eller om købets virkninger i forhold til tredjemand. Den gælder heller ikke for spørgsmål om købeaftalens form,

³⁾ Se det norske lovforslag, *Ot. proposisjon* nr. 15 (1963/64) s. 8, spalte 2 og *Conférence de la Haye. Droit international privé, 1951, Documents* p. 27. I *Festskrift til professor, dr. juris. P. A. Borum* gør Y. J. Hakulinen den opfattelse gældende, at en værnetings- eller voldgiftsaftale efter omstændighederne skal kunne anses som en utvetydig aftale om anvendelse af pådømmelseslandets retsregler, se s. 169 ff.

f. eks. om aftalen for at være bindende for parterne skal være indgået skriftligt. Her er det vistnok nordiske domstoles standpunkt, at aftalen er gyldig, hvis den enten er oprettet i overensstemmelse med formforskrifterne på indgåelsesstedet, d. v. s. der hvor køber og sælger i hinandens nærværelse er blevet enige om kontrakten, eller den er oprettet i overensstemmelse med formerne i det land, hvis retsregler i øvrigt skal gælde for aftalen⁴⁾. Indirekte får loven her betydning, idet den bestemmer, hvilket lands retsregler der i øvrigt skal gælde. Hvis en dansker har solgt varer til en amerikaner, og købet er indgået i Pennsylvanien, skal Pennsylvaniens formregler gælde, og efter dem skal købet for at være gyldigt være indgået skriftligt. Men hvis parterne har aftalt, at dansk ret skal gælde, kan aftalen gerne være mundtlig, fordi det efter loven er foreskrevet, at parterne skal kunne aftale, hvilken lov der skal gælde for købet, og fordi danske retsregler ikke kræver skriftlig form.

Selv om loven ikke foreskriver noget herom, må man også gå ud fra, at dens bestemmelser ikke skal gælde for spørgsmålet om en mellemands kompetence til at forpligte hovedmanden. Den norske lovs § 2 indeholder en foreskrift i så henseende. I Danmark og Sverige har man anset det for overflødig at optage en sådan bestemmelse. Spørgsmålet har heller ikke været berørt under konventionens tilblivelse. Hovedreglen er vistnok den, at mellemandens kompetence (fuldmagt) bestemmes efter retsreglerne i det land, hvor mellemanden opholder sig på tidspunktet for aftalens indgåelse⁵⁾.

Lovens almindelige regler gælder heller ikke for fremgangsmåden ved undersøgelsen af salgsgenstanden, om de frister, inden for hvilke denne undersøgelse skal ske, og om til hvilke personer, hvornår og på hvilken måde der skal gives besked om, at sådan undersøgelse er sket. Her gælder efter lovens § 5 retsreglerne i det land, hvor undersøgelsen skal foretages, og dette lands retsregler gælder også for spørgsmålet om de forholdsregler, køber skal foretage, hvis genstanden afvises f. eks. for hvorvidt han er pligtig at tage vare på godset. Længere gælder undtagelsen i § 5 dog ikke. Spørgsmålet om, hvorvidt undersøgelse skal finde sted, hvad køberen bør undersøge, om det f. eks. er kvaliteten, vægten, volumet o. l., skal bedømmes efter retsreglerne i den lov, som

⁴⁾ Se Karlgren a.a., (note 1), s. 70; Svensk proposition 1964, 149, s. 15, Borum: *Lovkonflikter*, 4. udg., s. 84, og Lando: *Kontraktstatuttet*, s. 353.

⁵⁾ Se herom, Lando: *Mellemandens kompetence i internationale kontraktforhold. Handelshögskolan i Göteborgs Skriftserie 1956, nr. 2.*

iøvrigt gælder for købet. Det samme gælder spørgsmålet om følgerne af en konstateret mangel, om køber er berettiget til at hæve købet, kræve erstatning eller forholdsmæssigt afslag i købesummen samt spørgsmålet om, hvorvidt og inden for hvilke frister køber må reklamere for at bevare sin ret til at hæve købet, kræve erstatning m. m.

Hvis danskeren i eksemplet ovenfor, hvor han har solgt en vare til en tysk køber, har sendt sin vare til Hamburg, og varen i stedet for at være forsinket har en mangel, må det altså afgøres efter de tyske regler, om køberen skal sørge for at få optaget et syn og skøn af varen samt at varsle sælger, og, hvis han afviser varen, om han da skal sørge for dens opbevaring. Det er praktisk for den tyske køber, at tyske retsregler skal bestemme, om han skal foretage alle disse skridt. Men hvis det ikke er aftalt, at tyske retsregler skal gælde for købet, og hvis det ikke er blevet indgået i Tyskland, gælder sælgers lov, og det vil, hvis købet er indgået alene ved brevveksling, sige dansk lov. Det skal da afgøres efter danske regler, hvor hurtigt køber må påberåbe sig manglen, og hvilke følger manglen har for sælger.

B. *Hvilke lande har ratificeret konventionen?*

Den danske lov skal kun bruges af danske domstole. Kommer en eventuel retstvist for en tysk eller engelsk domstol, vil de tilsvarende tyske eller engelske bestemmelser blive brugt, og de er endnu i flere henseender forskellige fra lovens. Det er uheldigt, at der ikke kan gennemføres retsenhed her, og man spørger sig, om det overhovedet har været umagen værd at give denne lov, uden at man har sikkerhed for, om de lande, som Danmark har sin væsentligste samhandel med, også vil indføre en tilsvarende lov. Ellers kan køber og sælger ikke vide, hvilket lands retsregler, der gælder. Det vil komme til at afhænge af den meget tilfældige omstændighed, hvor, d. v. s. i hvilket land, sagen bliver anlagt ⁶⁾.

Loven er imidlertid resultatet af en konvention. Denne konvention blev forhandlet i Haag i 1951 og vedtaget i 1955. Ved forhandlingerne deltog repræsentanter for næsten alle Vesteuropas regeringer, herunder også den engelske og den vesttyske. Konventionen kunne først træde i

⁶⁾ Se om dette spørgsmål: Sigurd Dennemark: *Om svensk domstols behörighet i internationellt förmögenhetsrättsliga mål*, Stockholm 1961 og Lando: *Skandinaviske og fremmede domstoles adgang til at pådomme sager om køb. Handelshögskolan i Göteborg. Skriftserie 1959, nr. 4.*

kraft, efter at 5 lande havde ratificeret den. Dette er nu sket, idet 7 lande, Italien, Belgien, Frankrig, Sverige, Finland, Norge og Danmark har indført konventionens regler. Den er herefter trådt i kraft.

Ved at ratificere konventionen og gøre dens regler til lov er de nordiske lande sammen med Belgien, Frankrig og Italien gået i spidsen for et betydningsfuldt internationalt lovsamarbejde, og det er sandsynligt, at flere lande vil følge efter. Det er sikkert en af hovedgrundene til, at vi ratificerede den.

Det vides vistnok, at Storbritannien foreløbig ikke vil ratificere konventionen. Tysklands stilling er mig bekendt endnu ikke sikker. Det formodes, at man vil ratificere, men ingen ved hvornår. Der er også håb om, at Schweiz, Holland og Østrig vil tiltræde konventionen, men herom ved jeg for tiden intet.

I 1963 udgjorde Danmarks samhandel med Italien, Frankrig, Belgien og de tre nordiske lande i alt ca. 30 % af hele vor samhandel med udlandet (indførsel + udførsel). Handelen med Tyskland udgjorde ca. 20 % og handelen med England ca. 22 % af vor samhandel.

Var alle disse lande med i konventionen, ville den gælde for lande, med hvilke Danmark havde ca. 72 % af sin handel. Kommer Tyskland med uden England, vil den gælde for lande, som vi havde ca. halvdelen af vor samhandel med.

C. *Vurdering af loven.*

1. Først nogle bemærkninger om lovens område:

a. Loven udtaler ikke noget om dens anvendelse på offentligretlige regler. Rent offentligretlige regler, f. eks. bestemmelser om told og indførselsforbud, må som nævnt holdes uden for lovens område, men visse lovbestemmelser, som ligger på grænseområdet mellem offentlig ret og privatret, og som regulerer kontraktforholdet mellem parterne, kan volde tvivl. Dette gælder bestemmelser i monopollove, prislove og valutalove.

Som et eksempel kan tages forbudet mod bindende bruttopriser i § 2 i svensk lag 603 af 25. september 1953 om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet og § 10 i den danske lov nr. 102 af 31. marts 1955 om tilsyn med monopoler og konkurrencebegrænsninger. Den svenske regel, hvis overtrædelse straffes med bøder, må vel fortolkes således, at en i strid med § 2 indgået mindsteprisaftale er uforbindende for parterne. Det er klart, at bestemmelsen i den svenske lag 603 af 25. september 1953 i denne henseende ikke følger den svenske lag om tillämplig lag. Forbudet mod bindende mindstepriser

gælder nemlig kun »försäljning av förnödenhet här i riket«. Efter motiverne til den danske monopollov må det samme antagelig gælde dennes bestemmelser, selv om loven intet siger om sit gyldighedsområde. Den vil formentlig også kun gælde salg af genstande her i landet. Det synes iøvrigt at være et princip, som er anerkendt i flere lande, at deres monopolregler kun gælder for de konkurrencebegrænsninger, der har virkning indenfor landets område⁷⁾.

Begrundelsen for dette resultat må især søges i økonomiske overvejelser. Bindende mindstepriser kan være tilladt i importlandet, og det vil kunne skade dansk eller svensk eksport, hvis deres varer på grund af et forbud mod mindstepriser får ringere konkurrencevilkår i importlandet end varer fra andre lande.

Men gælder lov om internationale køb for fremmede monopolregler? Vil en dansk forhandler, der dækker hele Skandinavien, ved dansk domstol overfor sin tyske leverandør kunne påberåbe sig reglen i den svenske monopollov om, at aftaler om bindende mindstepriser ikke forpligter for så vidt angår de varer, han forhandler i Sverige? Eller gælder ifølge lov om internationale køb den tyske kartellov, fordi sælger er bosiddende i Tyskland?

Også her vil det efter min opfattelse være rimeligt at se bort fra lov om internationale køb og anvende den svenske lov på varer, der sælges i Sverige, altså anvende virkningslandets monopolregler, uanset at svenske retsregler iøvrigt ikke er anvendelige på købet.

For så vidt angår pris- og valutaforskrifter findes der udtalelser i den norske proposition, hvorefter sådanne bestemmelser eventuelt vil kunne falde ind under lov om internationale køb, hvis de regulerer forholdet mellem parterne. Problemet behandles dog ikke mere indgående. Det er langt fra simpelt. Det forekommer mig mere rimeligt at behandle prislove efter samme internationalprivatretnlige regler som monopollove og i princippet anvende virkningslandets regler.

Spørgsmålet om, i hvilket omfang almindelige internationalprivatretnlige regler finder anvendelse på valutalove, har været gjort til genstand for en indgående behandling i svensk doktrin⁸⁾. De svenske og de danske forarbejder til lov om internationale køb kommer ikke ind på problemet.

⁷⁾ Se således den tyske *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen* af 27. juli 1957, § 98, jvf. også svensk proposition 1953 nr. 103 (Bihang till Riksdagens Protokoll, 9nde Bandet) s. 213.

⁸⁾ Lars A. E. Hjerner: *Främmande valutalag och internationell privaträtt*, Stockholm 1956.

b. Spørgsmålet om den anvendelige lov frembyder også tvivl, hvor det drejer sig om eneforhandlingskontrakter, som er meget almindelige i den internationale handel.

I princippet gælder lov om internationale køb ikke for eneforhandlingskontrakter.

I norsk og i dansk retspraksis er det antaget, at eneforhandlerens lov som hovedregel bør gælde for eneforhandlingsaftalen⁹⁾. En ledende schweizisk dom¹⁰⁾ har anvendt sælgers – og det vil her sige leverandørens – lov ud fra den opfattelse, at sælgers lov almindeligvis bør gælde for køb. Efter at de skandinaviske lande har tiltrådt Haagerkonventionen om internationalprivatrete regler om løsøre køb, vil de enkelte køb, som afsluttes i henhold til en eneforhandlingskontrakt ofte være undergivet retsreglerne i sælgers, og det vil sige leverandørens land, jvf. nu § 4 i lov om internationale køb.

Vil de skandinaviske domstole da gøre som den schweiziske dom og anvende sælgers lov også på eneforhandlingsaftaler, således at det enkelte køb og eneforhandlingsaftalen bliver underkastet samme lov? Eller vil de anvende eneforhandlerens lov på de særlige spørgsmål, som eneforhandlingsaftalen rejser, og leverandørens lov på de spørgsmål, som købet rejser? Den første løsning vil medføre en ændring i dansk og norsk retspraksis; den sidste løsning, som formentlig er den rette, vil ofte blive uheldig, fordi problemerne vedrørende eneforhandlingsaftalen og problemerne vedrørende det enkelte køb vanskeligt lader sig dele op og bedømme efter to love, jvf. herom straks nedenfor.

2. Dernæst nogle bemærkninger om lovens regler:

a. Reglen om købers og sælgers frie adgang til at vælge det lands retsregler, som skal gælde for købet, er efter min opfattelse en god regel. Den gælder iøvrigt i forvejen i næsten alverdens lande. Den usikkerhed om, hvilket lands retsregler der skal gælde for et køb, vil stadig råde i køb og salg med lande, som ikke har ratificeret konventionen, og denne usikkerhed kan køber og sælger rydde tilside ved at træffe et sådant valg af lov. Det tilrådes erhvervslivets folk at benytte sig af denne adgang i videst muligt omfang.

Reglen om, at valget utvetydigt skal fremgå af aftalen, er mere omtvistelig. En bestemmelse i kontrakten om, at eventuel retstvist skal afgøres ved en dansk domstol eller dansk voldgiftsret, er efter udtalelser

⁹⁾ Se norsk dom i *Rettens Gang*, 1964, s. 203, og dansk dom i *Sø- og Handelsretstidende* 1960, s. 12.

¹⁰⁾ BGE 78 II 74 (1952).

under konventionens tilblivelse og forarbejderne til den norske lov ikke en tilstrækkelig tydelig og utvetydig overenskomst om anvendelse af danske retsregler. En dansk domstol kan jo tænkes at ville anvende fremmed ret. Dette punkt er blevet kritiseret fra tysk side navnlig af tyske råstofimportører¹¹). De fleste landes domstole, herunder de tyske og danske, har gennem lang tid fulgt den praksis, at en bestemmelse i en kontrakt om tysk domstol eller voldgift i reglen var ensbetydende med, at tyske og danske retsregler også skulle anvendes på kontrakten. Den var, sagde man, en stiltiende aftale om anvendelse af tyske eller danske retsregler. Denne praksis ændres nu måske ved loven. Det betyder, at mange kontraktformularer må laves om. Der må gøres en tilføjelse om, at den valgte domstol eller voldgiftsret skal dømme efter sit eget lands retsregler. Det er ikke altid lige nemt for en køber at få ændret en standardkontrakt, som længe har været i brug. Nationale prestige-hensyn vil ofte hindre det. Mange handlende i de nye lande i Afrika og Asien vil modsætte sig en sådan åbenlys tilsidesættelse af deres egne retsregler.

Endvidere hævdes det, at bestemmelsen om det utvetydige lovvalg også vil være en belastning for handelen der, hvor man ikke bruger kontraktformularer. Det forekommer tit, at kontrakter afsluttes telegrafisk med voldgiftsklausul. Man aftaler varen, prisen og tilføjer f. eks. Hamburgs børsvoldgift. Sådanne telegramaftaler bør da ikke belastes yderligere med en aftale om, hvilket lands retsregler, der skal gælde for købet.

Ved eneforhandlingskontrakter volder problemet især kvaler.

Hvis en sag om en eneforhandlingskontrakt kommer til påkendelse ved en nordisk domstol, og sagen alene drejer sig om eneforhandlingsaftalen – spørgsmålet er f. eks. om den kan opsiges uden varsel – og ikke om et af de køb, der er afsluttet i medfør af kontrakten, gælder lovens regler antagelig ikke. Dette vil efter dansk praksis betyde, at en stiltiende aftale mellem parterne, f. eks. en værnetings- eller voldgiftsaftale til en domstol eller voldgiftsret i leverandørens land vil blive respekteret. Hvis sagen *også* har relation til det enkelte køb og salg, hvad den ofte kan have, vil man næppe kunne anse en værnetings- eller voldgiftsaftale (forumklausul) som en stiltiende partshenvisning til domslandets retsregler. Lov om internationale køb foreskriver jo i § 3, at en vedtagelse om, at købet skal være underkastet et bestemt lands retsregler, skal ske ved udtrykkelig bestemmelse eller utvetydigt fremgå af aftalen. Dette betyder som nævnt, at en forumklausul ikke gør rets-

¹¹) *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht* 1959, s. 151 ff.

reglerne i det valgte domsland anvendelige. Hvis nu en leverandør eller hans repræsentant modtager en bestilling fra forhandleren i dennes land, f. eks. på et besøg hos forhandleren, gælder for dette køb ifølge lovens § 4 stk. 2 retsreglerne i købers land. Hvis eneforhandlingskontrakten indeholder en forumklausul til domstole i sælgers land både gældende for eneforhandlingsaftalen og for det enkelte køb, som afsluttes i henhold til denne, vil denne forumklausul for så vidt angår eneforhandlingsaftalen, men ikke for så vidt angår købet, blive anerkendt som en stiltiende partshenvisning efter dansk rets almindelige internationale-privatretnlige regler. I eksemplet vil da købers lov gælde for købet og sælgers lov for eneforhandlingsaftalen.

Denne opdeling af sagen i to love vil være u hensigtsmæssig og volde tvivl. De almindelige leveringsbetingelser for købet findes optrykt i mange eneforhandlingskontrakter som bestanddele af disse. Hvilket lands regler gælder da for deres fortolkning og gyldighed? Den lov, der gælder for købet, eller den lov, der gælder for eneforhandlingsaftalen?

Jeg tror, at domstolene i sådanne tilfælde ville gøre ret i at anse den for eneforhandlingsaftalen gældende lov for anvendelig på hele sagen. Hvis forumklausulen – eventuelt i forbindelse med optagelsen af sælgers almindelige leveringsbetingelser – anses for en partshenvisning til sælgers lov, vil det være rimeligt også at anse købet for underkastet denne lov. Det er tvivlsomt, om motivudtalelserne bør kunne tvinge domstolene til aldrig at anse en forumklausul for en utvetydig partshenvisning.

b. Bestemmelsen i lovens § 4 stk. 1, hvorefter retsreglerne på sælgers forretningssted som regel skal gælde, skal ikke kritiseres.

I reglen er sælgers forpligtelser mere komplicerede end købers. De giver i hvert fald hyppigere anledning til retstvister. Køber skal betale købesummen, og det ordnes i reglen uden større besvær af hans bank. Sælger skal derimod købe eller fremstille varen, han skal oplagre den, han skal emballere den, og han skal sørge for, at den bliver afsendt. Det taler for at foretrække retsreglerne i sælgers lov frem for i købers lov.

I hele sin virksomhed er sælgeren undergivet retsreglerne på det sted, hvor han driver sin forretning, han er bundet af den dergældende næringslov, konkurrencelov og prislovgivning. De aftaler, han sluttede med andre for at kunne fremstille og levere den vare, han har solgt til udlandet, er i reglen underkastet retsreglerne i hans hjemland. Dette taler for at anvende retsreglerne på sælgers forretningssted.

c. Bestemmelsen i lovens § 4 stk. 2 kan der derimod rettes indvendinger mod. Efter denne bestemmelse gælder retsreglerne i det land, hvor køberen har bopæl eller hvor det forretningssted, hvorfra bestillingen er afgivet, ligger, såfremt sælgeren eller hans repræsentant har modtaget bestillingen i dette land.

Hvis man sender sin agent til Tyskland, og han der modtager bestillingen fra den tyske køber, gælder tyske retsregler for købet. Det er ligegyldigt, om agenten eller den handelsrejsende selv kan indgå aftalen, eller om den skal bekræftes af sælgeren. Blot bestillingen modtages i Tyskland, gælder tyske retsregler. Men hvis bestillingen modtages af sælgeren eller hans agent i sælgers land eller et andet land, f. eks. i Holland, gælder hovedreglen i lovens § 4 stk. 1. Retsreglerne i sælgerens land finder da anvendelse på købet.

Denne regel kan føre til uklarheder og tilfældigheder.

Først en uklarhed.

Tænk Dem, at Deres agent i Tyskland har modtaget en bestilling fra en tysk køber på 1000 enheder. Inden denne bestilling er effektueret, får De hjemme hos Dem selv et brev direkte fra køberen, hvori han udvider bestillingen til 2000 enheder. Skal nu tyske retsregler gælde for købet af de første 1000 og danske retsregler for købet af de sidste 1000, eller skal tyske retsregler gælde for alle 2000? Det siger konventionen og loven intet om. Man må håbe, at domstolen i alle de lande, der har ratificeret konventionen, når til samme resultat. Det rimeligste ville efter min opfattelse være at anvende købers lov på hele kontrakten. Man må gå ud fra, at dette som oftest vil stemme bedst med parternes forventninger.

Og dernæst et eksempel, der viser, hvor tilfældigt reglen kan virke.

Tænk Dem, at De er rejst ned til Tyskland og der har solgt en maskine til en tysk industrimand. På dette køb finder tyske retsregler anvendelse. Nu tænker vi os, at den tyske industrimand i stedet udbeder sig betænkningstid, efter at De har forhandlet med ham, og De giver ham to adresser, som han kan skrive til, hvis han vil acceptere, en i Köln og en i Amsterdam. De kan ikke nøje sige, hvornår De rejser fra Köln til Amsterdam, men De vil sørge for, at et brev til Köln vil blive eftersendt til Amsterdam. Han skriver til Köln og accepterer. Hvis De stadig er på Deres hotel i Köln, når brevet når frem, vil tyske retsregler gælde. Hvis De er rejst, og brevet bliver fremsendt til Amsterdam, vil dansk lov skulle gælde i medfør af hovedreglen i § 4 stk. 1. Det er her rent tilfældigt, om tyske eller danske retsregler kommer til at gælde.

Disse indvendinger kan ikke afvises. Det vil ofte bero på en tilfældig-

ned, om købers eller sælgers retsregler kommer til at gælde. Denne tilfældighed bør man så vidt muligt undgå ved at aftale, at sælgers retsregler skal gælde, eller ved at pålægge agenten ikke at modtage nogen bestilling under sit ophold i købers land. Den tredje løsning, som den norske betænkning til loven peger på¹²⁾, at lade være med at have nogen repræsentant i købers land, er en naiv juristbetragtning. Men den illustrerer reglens svaghed.

Der kan dog også anføres grunde for at bevare reglen om at købers lov bør gælde. Forhandlingerne på købers plads vil ofte være sket i den forståelse, at den ene part eller hans agent er kommet til den anden part for at handle på hans marked og hans vilkår; den »indfødte« ved ikke altid, at han handler med en udlænding eller forstår ikke følgerne deraf.

Den endelige dom over denne og flere af de andre regler, som her er kritiseret, kan først fældes, når loven har stået sin prøve i praksis. Det viser sig ikke så sjældent, at de vanskeligheder, som forfatterne i deres fantasi forestiller sig i forbindelse med en ny lov, aldrig opstår. Vi vil ønske, at dette vil gælde den her omtalte lov, som alt i alt er et betydeligt skridt på vejen til et internationalt lovsamarbejde.

¹²⁾ Se det norske forslag (ovenfor note 3), s. 9.